

VAN-E ÉLET A REHAB UTÁN?

Egy kis urbanisztika a Zsolnay Negyed átalakulása kapcsán

Összefüggő park, kitisztított terület és a Bóbita Bábszínház felújított épülete, (E30)

Város a városban – Pécs testében hosszú évszázada titokzatos zárványként terül el a Zsolnay család egykori gyártelepe, ezért akárcsak a városépítészeti koncepció, az urbanisztikai elemzés is két léptékben kell, hogy gondolkodjon. Egyrészt meg kell vizsgálnunk a terület átalakulásának a belvároshoz fűződő viszonyát, majd ezt követően térhetünk rá a heterogén gyártelep belső világának feltárására.

Ahhoz, hogy megértsük, mik voltak azok a kérdések, amelyekre az építészek válaszokat kerestek, vissza kell lépnünk kicsit az időben, és felül kell vizsgálnunk a negyed rehabilitációjára kidolgozott EKF-stratégiát, hisz a tervpályázatban már alapvetésként lefektetett funkció-

nális program nagyban befolyásolja a terület életképességét. Azaz, ha a diagnózis téves, a terápia aligha lehet sikeres.

Pécs olyan fejlesztési modellt választott, amelyet más iparától megfosztott európai városokban korábban már sikerrel alkalmaztak. Ezekben az esetekben a városfejlesztés hátterét a kulturális iparágak támogatása adja, amely aztán eladható, turizmusba, kereskedelembe átforgatható gazdasági tőkét igyekszik kitermelni. Mindez nem csupán az infrastruktúra fejlesztését igényli. A kulturális életnek olyan európai léptékkel is mérhető teljesítményeket kell felmutatnia, amelyek felhelyezik a várost a kontinens térképére. Pécs a kulturális hagyaték

A negyed a Bábszínház felől

Ilyen volt és ilyen lett,
Médiakommunikáció Tanszék,
E25-ös épület

A hid és a menza új épülete (E01)

tekintetében nem áll rosszul, a jelen eredményei azonban még elmaradnak a múlttól. Léptékéből adódóan a beruházás akkor válhat életképesé, ha a negyed képes túlnőni regionális szerepén, és ezzel az ország egyik jelentős decentrumává válhat.

A helyi civil fórumokon gyakorta megjelennek azok az aggodalmak, mely szerint korábban a belvárosban működő kulturális funkciókat az új fejlesztések kiszívják a történelmi központból, és mivel az EU-s finanszírozási

ma ők a Zsolnay Negyedet vagy a 6-os út külvárosi közegébe telepített Tudásközpontot látogatják. Persze Pécs nem túl nagy ahhoz, hogy az új fejlesztési területeket ne lehetne egy tízperces sétával a központból elérni, ugyanakkor elég kicsi is ahhoz, hogy egy ilyen léptékű átrendeződést követően ne tudja majd megtölteni a történelmi belvárost, ahova kulturális funkciók híján főleg szórakozóhelyek költözhetnek be. A beavatkozás közvetett hatásait ma még nehéz felmérni, az EKF program megvalósításával azonban kétségkívül léptékváltás történt Pécs életében, aminek következtében az új intézményeivel mára többé-kevésbé magára hagyott város akkor lehet csak sikeres, ha a kulturális infrastruktúra fejlesztése képes a Bilbao-effektusként ismert hatásmechanizmust előidézni.

Akárhogy is alakul a belváros és a negyed sorsa, a városépítészeti eszközöket csak az előre lefektetett funkcionális program fényében szabad értékelni. Az EKF projektet megelőzően születtek már elképzelések a terület hasznosítására, ezek azonban merevebben kezelték a negyedet, a helytörténeti jelentőségű elemek hangsúlyozásával az egykori üzemet skanzenként alakították volna ki. Szerencsére a programalkotást megelőző konferenciák, civil kezdeményezések és a hazájából jó előképekkel érkező holland tanácsadó szerepvállalása elősegítette,

Ilyen volt és ilyen lett az Alkotó negyed

szerződések értelmében ezeket az ingatlanokat eladni nem lehet, a belváros idővel kiürül. Amíg például korábban a könyvtárban tanuló egyetemisták vagy a Bóbita Bábszínház hétvégi előadását meglekintő kisgyermekes családok részt vettek a belváros pezsgő életében, addig

hogy a korábbi víziókat átgondolják, és egy heterogén, mind gazdaságilag, mind kulturálisan életképebb elképzelés valósulhasson meg.

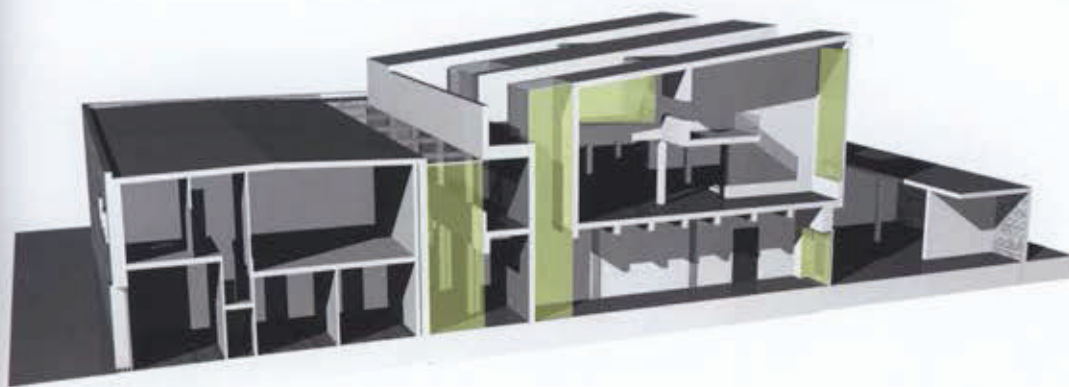
Az egyetemi épületeket, kiállító- és előadótereket, bábszínházat, műtermeket, valamint kereskedelmet és

vendéglátást egyaránt tartalmazó tervpályázati kiírás a terület vegyes hasznosítását irányozta elő, így hétköznapi és hétvégén egyaránt élettel tölthetik meg az idelátogatók a városrészt. Bár a gyár belső világát korábban csak a dolgozók ismerhették, a változatos használat egyáltalán nem idegen a területtől. A Zsolnay család kezdetől fogva szoros szimbiózisban élt a gyártással, lakóépü-

Ugyanakkor kezdetől fogva érezhető volt egyfajta józan magatartás, amely megpróbál belebújni az adottságokba, és a maga természetességével alakítja a negyedet. A szándékot jól kommunikálta a sajátos tervpályázati grafika, ami a *Tesz-vesz város* című könyv hangulatát idézve koherens képet alakított ki az additív beavatkozási formáról. Szerencsés döntésnek bizonyult továbbá,

A Szobrász Tanszék a déli kert felől
(E34, 74)

Az épület felvágásával fény jut
a műtermekhez

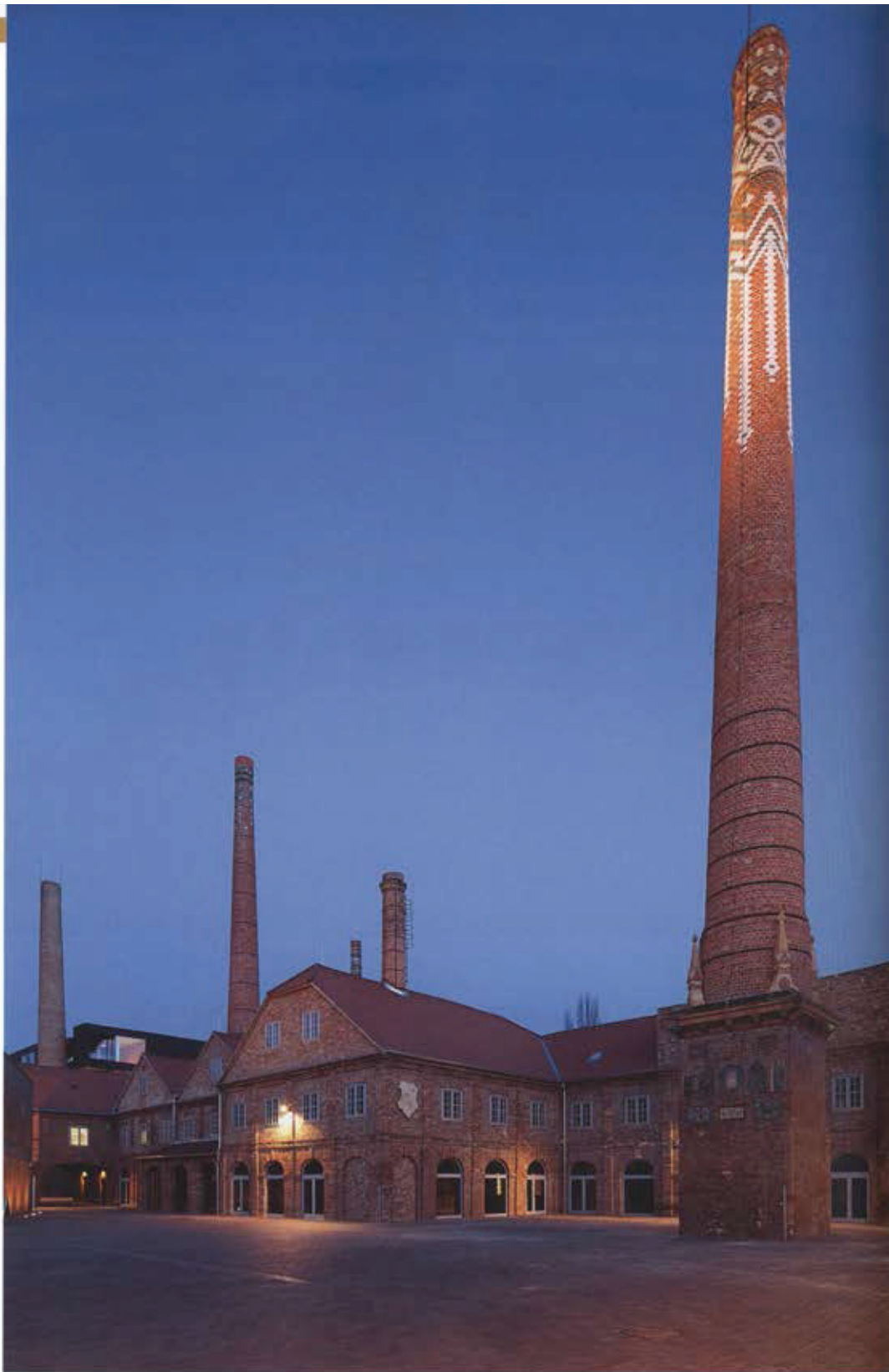
letei a telep északi részén még ma is állnak, míg a Dózsa Művelődési Házat az üzemi területtől függetlenül külső megközelítéssel használták a városlakók. A negyed sokszínűségét erősíti a manufaktúrális és ipari technológia párhuzamos jelenléte, valamint az építkezések százötven éves rétegződése, aminek következtében rendkívül heterogén épületállomány alakulhatott ki. A sokszínű program tehát egy igen változatos helyszínnel találkozott, és ezt a ziccert a tervezők nem hagyták ki.

De lehet-e ebben az összetett helyzetben következetes építészeti koncepcióról beszélni? Formai szempontból – szerencsére – semmiképp, a tervezők tartózkodtak a területet megerősítő tervezési elvek végigvételétől.

hogy Herczeg Lászlóék nem akarták görcsösen a saját kezükben tartani a tervezést, hanem lehetőségeiket is felmérve baráti építészirodákat kértek fel az egyes épületek önálló továbbtervezésére. Ezzel a döntéssel sikerült tervezési folyamatként modellezni a város heterogén alakulását, és a maga természetességével szóhatték tovább a negyed összetett kontextusát.

Szükség is volt a tervek rugalmas alakítására, hisz a pécsi beruházások körüli állandó bizonytalanságok és a tervezési program rendszeres megváltoztatása újabb és újabb kihívások elé állította a csapatot. Menet közben helyezték át a korábban a belvárosba szánt Nagy Kiállítás-teret, miközben az Alkotó negyed üresen álló műter-

Az Alkotó Negyed a kiszabadított
cifra kéménnyel

mei puffer térként várják az új elképzeléseket, de említhetnénk a Míves negyed rezidens szállásait is, amiket már a kivitelezés során terveztek át irodákká. Ettől függetlenül sikerült kézben tartani a projektet, amiben nagy szerepe volt a már tervpályázati szinten lefektetett nagyobb léptékű koncepciónak. Érdekes tehát a városépítészeti szempontokat is megvizsgálni.

Bár a negyed titokzatos zárvány jellegét nem akarták elveszteni a tervezők, de több ponton való megnyitásával sikerült a kis utcákkal, parkokkal és terekkel tagolt belső világát a városháló szerves részévé tenni. A déli

területet a Balokány-tó felől a Művészeti Kar épületének áttörésével nyitották meg, ezzel csatlakoztatva a területet az EKF-projekt tengelyéhez, amelyre a Kodály Központ és a Tudásközpont is felfűzték. Az északi terület már meglévő bejáratai mellett a Major utcából új kaput nyitottak, és a kiállítóteret támfala mellett behúzták az utcát a terület szívébe. A Zsolnay Kulturális Negyed belépőjegy vétele nélkül – és ez nem kis részben az építészek érdeme is – napközben szabadon átjárható, míg éjszakára az egyetemi kampuszokhoz hasonlóan bezárják.

Ahogy a pécsi emberek identitásának ma is része a Zsolnay név, a tervezők sem szerették volna, ha a gyár elveszti meghatározó városképi szerepét. A 6-os út felett látványos, az ipari termelés manufaktúris jellegét allegorikusan megjelenítő gyalogoshíd készült, mely funkcionális szerepén túl a városrész kapu helyzetét is kiemeli. Ma már csak szimbolikus elemnek számítanak a város több pontjáról is jól látható egykori gyárkéremények, melyek a jelenlétét megpróbálták ugyan a tervezők a gépészeti rendszerbe történő integrálásukkal hitelesíteni, de végül a múlt letéteményeseiként üresen is békén hagyták őket.

Hosszasan lehetne sorolni azokat a városépítészeti eszközöket, amelyekkel a terület belső rendszerét kialakították – elég csak a logikus telepítésre, a köztér differenciált szervezésére vagy a parkok tematikus kialakítására gondolnunk –, urbanisztikai szempontból mégis inkább a negyed koherens egészét érdemes kiemelni. Bár különböző tervező csoportok dolgoztak a területen, és eltérő formai megoldásokat alkalmaztak, mégis sikerült ráérezniük a sikeres pályázatban rejlő józan alapálásra. A bontások, kiegészítések és egyéni formai megol-

dások terén érezhető egy rejtett egyensúlykeresés, amelyhez képest az egyes épületek pozicionálják magukat. Egyszerre kellett a fölös részek elbontásával életképes tereket kialakítani, miközben ügyeltek arra is, hogy a túl sok bontással ne lúgozódjon ki a történeti terület. Másrészt egymással is össze kellett hangolni az épületek viselkedését, egyesek kicsit markánsabbak, mások visszafogottabbak lettek, talán épp a tervezők karakterének tükörképeként.

Szenzációkeltés helyett különös atmoszférájával varázsolja el az átépített Zsolnay-gyár a látogatóját, pedig az Európa szerte fellendülő kultúrurizmus sokszor manipulatív, öncélú építészettel társul. Az új, kulturális funkciókba vetett hit vagy a Zsolnay név világhíre mellett a hely potenciálját karakteresen kifejtő építészet lehet a fennmaradás záloga. Ez is lehet Bilbao, csak egy kicsit szelídebben.

Wettstein Domonkos

Generáltervező:

MCCVI Építészterem Kft.

Felelős tervezők:

Csaba Katalin-Míves negyed
Herczeg László-Egyetemi negyed
Pintér Tamás János-Alkotó és Családi negyed

Míves negyed épületei:

E8-11, 48 – Kézművész utca, üvegház

építész tervező: Lukáts István,
kiviteli terv: Kis János
építész munkatárs: Kadia Dalma, Szilvássy Erika, Perényi László

E12-15 – Család és ipartörténeti kiállítás, Eozin kávézó és étterem

építész tervező:
Csaba Kata, Rádóczy F. László
építész munkatárs: Madarasi Pap Rita,
Robotka Tamás, Kovács Dénes, Csóka Bálint

E16-18 – Kreatív inkubátorház, Látványmanufaktúra

építész tervező: Csaba Kata
építész: Demeter László
építész munkatárs: Madarasi Pap Rita, Robotka Tamás

E17-19 – Rezidensszállások, dizájnközpont

építész tervező: Helfrich Gábor, Konrad Péter

Alkotó és Családi negyed épületei:

E24 – Gyógyi gyűjtemény kiállítótere

építész tervező: Laczó Zoltán
építész munkatárs: Barna Balázs, Pálóczy Tibor

E26,27,28,78 – Pécsi Kulturális Központ, E78

építész tervező: Pintér Tamás János, Mórocz Tamás, Papp Glória

építész munkatárs: Szlovák János, Balogh Bence, Lukács Eszter, Hajdú Gábor

E30 – Bóbita Bábszínház

építész tervező: Kamarás Bálint, Molnos Attila, Szilvási Attila

építész munkatárs: Bende Attila

E31 – Pécsi Galéria Zsolnay kiállítóterme, Planetárium, Tudomány és Technika kiállítás

építész tervező: Pintér Tamás János
építész: Demeter Ágota, Kovács Dénes
Munkatárs: Krajcsó Péter

Egyetemi negyed épületei:

E01 – Egyetemi menza és hid

építész tervező: Herczeg László
építész: Hajdú Gábor

építész munkatárs: Álmos Gergely

hidstatika: Szőnyi László

E02-22 – Kerámia Tanszék és Doktori Iskola, Zeneművészeti Intézet

építész tervező: Pethő László
építész: Tolnay Barbara, Molnár Zsófia
munkatársak: Végh Zsuzsanna, Nagy Zsuzsanna, Góde András, Gál Béla

E25 – Média-kommunikáció Tanszék, Szociológia, Filmtörténeti Szeminárium

építész tervező: Sztojka Gábor, Koós Marianna
építész munkatárs: Donkó Eszter

E32-33 – Művészeti Kar központi épület, Vizuális Művészetek Intézete

építész tervező: Herczeg László
építész: Weichinger Mónika, Borsos Melinda
építész munkatárs: Kunczi András, Mechle Balázs, Rantal Gábor

E34-74 – Szobrász Tanszék, Janus Egyetemi Színház

építész tervező: Somogyi Tamás, Tóth Tamás

E82 – Parkolóház

építész tervező: Herczeg László
építész: Kormányos Anna

Tájépítészeti északi terület:

S73

Mohácsi Sándor, Radics Mónika, Pécsi Máté, Kuti Zalán,
Gyüre Borbála, Pintér Klára Katalin

Tájépítészeti déli terület:

Új irány: Kovács Árpád, Tihanyi Dominika, Lukács Kati,
Thurnay Dorottya

Művészettörténet:

Orosz László

Régészet, falkutatások:

Dr. Gere László

Kerámiakutatás:

Dr. Kovács Orsolya

Épületgépészet:

Körös Consult Kft.

Épületvillamosság:

Inter-ház-tech Kft.

Külső út és közmű:

Pro Urbe Kft.

Akusztika:

Wittner Kálmán

Színháztechnológia:

Gebel András

Stark Lőrinc

Környezetvédelem:

COWI Magyarország Kft.

Fotó: Török Tamás